ಶಿವಕುಮಾರ್ ಸುಬ್ಬಯ್ಯ *

ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಮಾತೃ ಶಿಲ್ಪ

೧

ನೆಗವಾಡಿ ಸುಮಾರು ೧೫೦ ಮನೆಗಳಿರುವ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ. ಶಿರಾಳ ಕೊಪ್ಪದಿಂದ ಆನವಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಸುಮಾರು ೨ ಕಿ.ಮೀ. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ನಡೆದರೆ ನೆಗವಾಡಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಈ ಊರ ಹೊರಗೆ ಇರುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪದ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕಂಡು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಜಾನಪದೀಯವಾಗಿ, ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಕೋನಗಳಿಂದ ಗಮನಿಸಿ, ಅಪರೂಪದ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಕಲ್ಲಿನ ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಗರಿಷ್ಟ ಎತ್ತರ ೩೬ ಇಂಚುಗಳು, ಅಗಲ ಗರಿಷ್ಟ ೪೮ ಇಂಚುಗಳು. ದಪ್ಪ ೫ ಇಂಚುಗಳು. ತಳಭಾಗ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಕಿರಿದಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಇಡಿಯ ಶಿಲಾಫಲಕವನ್ನು ಮೂರು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಫಲಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗ, ಎಡಭಾಗ, ಬಲಭಾಗ. ಶಿಲ್ಪದ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜಾಗೌರಿ ಎನ್ನಿಸುವ ನಗ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ನೀಳವಾದ ಮುಖ, ದೊಡ್ಡಗಲ್ಲ, ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣುಗಳು, ದಪ್ಪ ಮೂಗು, ದೊಡ್ಡಕುಂಡಲಗಳು ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ (ಪ್ರಾಯಶ: ಕವಡೆ), ಎತ್ತರವಾದ ಕಿರೀಟ, ಸೌಮ್ಯವಲ್ಲದ ಮುಖಭಾವ, ಮುಖದ ಮತ್ತು ದೇಹದ ಅವಯವಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆತ್ತನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಾರ, ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋಳಬಂದಿ, ಬಳೆಗಳು, ಸುಪುಷ್ಟ ಸ್ತನಗಳು, ಕಿರಿದಾದ ಟೊಂಕ. ಈಕೆ ಕಾಲನ್ನು ಅಗಲಿಸಿ 'ವಿಪರೀತ ರತಿಯ ಆಸನ'ದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ ಅಥವಾ ಮಲಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇವೆರಡರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ತನ್ನೆರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಎರಡು ತೊಡೆಗಳನ್ನು ಅಗಲಿಸಿ ಕೂಟಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಸಹಜತೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೋ ಏನೋ ಜನನಾಂಗದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿ ಕಂಡರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಯೋನಿಭಾಗದ ಕೆಳಗೆ ಎಂಟು ದಳಗಳಿರುವ ಕಮಲ ವೊಂದನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದ್ದು ಇದರ ದೇಟು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಕಮಲದ ದಳಗಳ ಮೇಲೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ರೇಖೆಗಳು ಇದ್ದು ತೀರಾ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಮಲದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಕೋಣದ ತಲೆಯನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಶಿಲ್ಪದ ಈ ಇಡೀ ಮಧ್ಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕೂದಲು ಇಳಿಬಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶಿರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಸಿದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಮೂರು ಸಾಲಿನ ದಿಂಡುಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ಉಳಿದ ಎಡ ಮತ್ತು ಬಲ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಸ್ತ್ರೀಯ ಎಡಗಡೆ ಮತ್ತು ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಗಜಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಜೊತೆ ಪರಿಚಾರಕಿಯರೋ, ಸ್ತ್ರೀಗಣಗಳೋ ಇವೆ. ಇವರು ಚಾಮರ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗಜಗಳು ಕುಂಭಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿವೆ.

ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ತಟ್ಟನೆ ಲಜ್ಜಾಗೌರಿಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಈ ಶಿಲ್ಪ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಮಲವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಲಜ್ಜಾಗೌರಿಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಮುಖವನ್ನೇ ಕಂಡರಿಸಿರುವುದು ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಗಜಗಳಿಂದಾಗಿ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇರಬಹುದೆಂಬ ಸಂದೇಹ ಬಂದರೂ ನಗ್ನ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಸಂಭವನೀಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಶಿಲ್ಪ ದುರ್ಗಿ ಅಥವಾ ಕಾಳಿಯದೇ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಶಿಲ್ಪದ ಕೆಳಭಾಗದ ಕೋಣದ ತಲೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

* ಅಧ್ಯಾಪಕರು,ನಂ. ೧೧೩(ಬಿ), ಮುನಿಸಂಜೀವಪ್ಪ ಲೇ-ಔಟ್,ಜೆ. ಪಿ.ನಗರಅಂಚೆ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೭೮

ಎಂಟುದಳಗಳ ಕಮಲ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಎಳೆದರೆ ಕರಾರುವಾಕ್ಕಾಗಿ ತ್ರಿಕೋನಗಳಾಗಬಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ಈ ಶಿಲ್ಪ ಶಾಕ್ತ ಪಂಥವೊಂದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಫಲಕದ ಕೆಳ ಬಲಗಡೆ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಬರಹವಿದೆ.

-೨-

ತಾಂತ್ರಿಕ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ಪಂಗಡ, ಕಾಶ್ಮೀರ ಪಂಗಡ, ಗೌಡ ಪಂಗಡ, ವಿಲಾಸ ಮೊದಲಾದ ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲೇ ಮತ್ತೆ ದಕ್ಷಿಣಾಚಾರ, ವಾಮಾಚಾರ, ಕೌಳಾಚಾರ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ. ಕೌಳಾಚಾರ ತೀರಾ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದುದು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾನಿರ್ವಾಣ ತಂತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ಶಿವ ತನ್ನ ಉಪಾಸಕರಿಗೆ ಮಾಂಸ, ಮದ್ಯ, ಮತ್ಸ್ಯ, ಮುದ್ರೆ ಮತ್ತು ಮೈಥುನವನ್ನು ಐದು ತತ್ವಗಳಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಕೌಳ ಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಜನವಸತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿ, ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪೂಜಿಸಬೇಕಿತ್ತು[1] ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ಜೊತೆಗಿನ ಮೈಥುನ ಪೂಜಾ ವಿಧಿಯ ಪ್ರಮುಖವಾದ, ಅಂತಿಮ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯದ ವಿಧಿಯಾಗಿದ್ದು 'ವೀರಸಾಧ'ಕಸ್ಥಿತಿ'ಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಮೈಥುನದ ಪೂಜೆಗೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನೇ 'ಶಕ್ತಿ' ಎಂದು ಕರೆದು ಈ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು 'ಲಾತಸಂಧಾನ' ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. [2]

'ಕೌಳವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯ ಗ್ರಂಥ'ದ ಪ್ರಕಾರ ಅಂತಿಮ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಮೈಥುನ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದ್ದು ವೀರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಗುರುವಿನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಅವರ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆಯಂತೆ. (ಗಮನಿಸಿ: 'ಹೊಲತಿಯರನರ್ಚಿಪಿರಿ ಪ್ರಾಣೆಯ ಕೊಲುವಿರಿ. ಅನುಜೆ, ಭಗಿನಿ, ಜನನಿ, ಸುತೆಗೆಳಸುವಿರಿ'-ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಪುರಾಣ, ೧೪-೨೪). ಕಾಳೀ ವಿಲಾಸತಂತ್ರ, ಪಾರಾನಂದ ಸೂತ್ರಗಳು ಈ ರೀತಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಷದೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ತ್ರೀಯ ಯೋನಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಈ ತಾಂತ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿದೆ. ಬರೆಯುವ ಯಂತ್ರಗಳು, ವಿನ್ಯಾಸಗಳು, ಸಂಕೇತಗಳು ಇದನ್ನೇ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಆಧರಿಸಿವೆ. ತೀರಾ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೇ 'ಭಗಯಾಗ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಶಾಕ್ತ ಪಂಥೀಯರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕೋನ ಯೋನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

-೩-

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಾಯಶ: ನೆಗವಾಡಿಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಕ್ತರ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದು ಈ ಶಿಲ್ಪ ಈ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರ ಪೂಜಾ ದೇವತೆಯಾಗಿರ ಬಹುದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೇ ಆಧಾರ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕಮಲ. ಚಕ್ರವನ್ನು ಕಮಲದಿಂದಲೂ ಸಾಂಕೇತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂಟು ದಳಗಳಿರುವ ಕಮಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದ್ದು ಇದನ್ನು ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಆನಂದ ಕಾಂಡ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.[3] ಈ ಆನಂದ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿನ ಚಕ್ರದ ಹೆಸರು 'ಅನಾಹತ ಚಕ್ರ.'[4] ಶಾಕ್ತರ-ಕೌಳರ ಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಕ್ರ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಸುವ ಪದ್ಮಗಳೇ ಪೂಜೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಶಿಲ್ಪ ಕೌಳರ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಿಲಾ ಫಲಕದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರಹವಿದೆ. ಇದು ಮಲೆಯಾಳದ ಮೂಲ ಎಂದು ಈ ಲಿಪಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಲಿಪಿತಜ್ಞರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ತಾಂತ್ರಿಕ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ಪಂಗಡವೂ ಒಂದಾಗಿದ್ದು. ಈ ಫಲಕದಲ್ಲಿ ಮಲೆಯಾಳದ ಮೂಲವಿರುವುದರಿಂದ ಈಕೆ ಕೇರಳ ಕಾಳಿಯಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಭೈರವಿ ಚಕ್ರಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಕೇರಳ ಕಾಳಿಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳು ತಮ್ಮ ಜಾತಿಭೇದಗಳನ್ನು ಮರೆತು ತೊಡಗಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕುಂಭಗಳನ್ನು ಬಳಸಲು ತಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರ್ವಾಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಹಂತವೇ ಮುಂದುವರಿದು ಇಂದು ಬದಲಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತದ ಆದಿವಾಸಿಗಳು

1) ಮಹಾಸಾಂಖ್ಯ

2) ಮಹಾನಿರ್ವಾಣ.

3) History of Tantrik Religion - Bhattcharya, page 406

೪) ಅದೇ

ಅಪರೂಪದಮಾತೃಶಿಲ್ಪ

ಇಂದಿಗೂ ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆಗಳನ್ನೇ ಮದುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ತ್ರಿಕೋನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಮುದ್ರೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ವಿಭೂತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯ. ಇದು ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದು ಆಧುನಿಕ ರೀತಿ ರಿವಾಜುಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿರುವ ಶಾಕ್ತರ ಕೌಳ ಪಂಥದ ಪಳೆಯುಳಿಕೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಖಚಿತವಾದ ನಂಬಿಕೆ. ನೆಗವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವರು ಸಮಾಜದ ಕೆಳವರ್ಗದವರು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಳೀಪೂಜೆಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದ ನಗ್ನಪೂಜೆ, ಮುಕ್ತ ಮೈಥುನ ಮುಂತಾದುವು ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆಲ್ಲ ಕೆಲವೇ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸೊರಬ, ಶಿರಾಳಕೊಪ್ಪ, ಆನವಟ್ಟಿ, ನೆಗವಾಡಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಚಂದ್ರ ಗುತ್ತಿಯಿಂದ ದೂರವಿಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿನ ಜನತೆ ಚಂದ್ರಗುತ್ತೆಮ್ಮನಿಗೆ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದು-ಬೆತ್ತಲೆ ಸೇವೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಏನೋ ಆಂತರಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೌಳರ ಜಾಗವಾಗಿರ ಬಹುದಾಗಿದ್ದ ನೆಗವಾಡಿ ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ ನಶಿಸಿ, ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಗುತ್ತಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿರ ಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರಗುತ್ತೆಮ್ಮ-ಪಾರ್ವತಿ ಶಕ್ತಿ-ಕಾಳಿ-ಈ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರೂಪವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಚಂದ್ರಗುತ್ತೆಮ್ಮ ಸಹಾ ಇಂಥ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದರಿಂದಲೇ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ

ಈ ಪ್ರಮುಖ ಶಿಲ್ಪದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಛಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಬೆತ್ತಲೆ ಶಿಲ್ಪವೂ ಇದೆ. ಇದೂ 'ವಿಪರೀತ ರತಿಯ' ಆಸನದಲ್ಲೇ ಇದೆ.

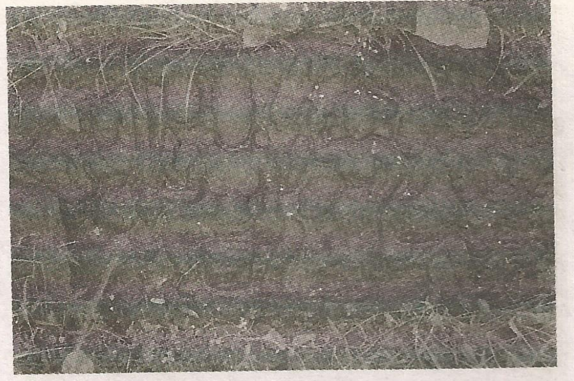
ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯದ ಭಿನ್ನ ಭಾಗಗಳಿರಬೇಕು. ಈ ಮಾತೃಶಿಲ್ಪ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಜಾಗದಿಂದ ಅರ್ಧ ಕಿ.ಮೀ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಿ ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಒಡ್ಡೋಲಗ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭೂತ ಪ್ರೇತಗಣ ಇವೆ. ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಕೌಳರ ಸಾಧನೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಒಂದೇ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರ ಬಹುದು. ಶಿವ-ಪಾರ್ವತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ದೇವ ದೇವತೆಯರ ಜೊತೆಗೆ ಬೆತ್ತಲೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು ಅನಾಗರಿಕ ಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನಿಸಿ ಅವನ್ನು ಊರ ಹೊರಗೆ ಸಾಗಿಸಿದಂತಿದೆ.

ನಾಗಾರ್ಜುನ ಕೊಂಡ, ಭೀತ, ಕೌಶಾಂಬಿ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಶಾಕ್ತ ಪಂಥದ ಬೆತ್ತಲೆ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಕ್ರಿಸ್ತ ಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭದ ವೇಳೆಯವಾಗಿವೆ. ಬೆತ್ತಲೆ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಸುತ್ತಣ ಅಲಂಕಾರದ ವಿನ್ಯಾಸ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೦೦ರ ವೇಳೆ ಆಗಿತ್ತು. ಶಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಶೃಂಗಾರದ ಬೆತ್ತಲೆ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಂಡರಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಈ ಕಾಲದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು[5] ಹಾಗೆಯೇ ಗ್ರಂಥ ಲಿಪಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಬರೆಯಲಾರಂಭ ವಾದುದೂ ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಈ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪ ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದ ಆಸುಪಾಸಿನದ್ದು.

೫) ಅದೇ ಪುಟ ೫೮೦.

ಈ ಊರಿನ ಹೆಸರು ನೆಗವಾಡಿ. ಇದು ನಗ್ನವಾಟಿಕಾ ಇದ್ದು ನಗವಾಟಿಕಾ > ನಗವಾಡಿಕ > ನಗವಾಡಿ > ನಗ್ವಾಡಿ > ನೆಗವಾಡಿ ಆಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಆಸಕ್ತರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು: ಬಾದುಬ್ಬೆ ಹಾಗೂ ವಿಗ್ರಹದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮಾತೃಶಿಲ್ಪದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಹಲವಾರು ಸಂಗತಿಗಳು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಸಂಶೋಧಕರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದೆ: ಇವುಗಳನ್ನು ಕತ್ತಲಿನಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮಾತೃಶಿಲ್ಪದಿಂದಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಶಕ್ತಿಶಿಲ್ಪ

ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳು

೧) ಮಾರ್ಗ-ಡಾ॥ ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿ

೨) ಎನ್‌ಸೈಕ್ಲೋಪೀಡಿಯಾ ಆಫ್ ರಿಲಿಜಿಯನ್ ಎಂಡ್ ಎಥಿಕ್ಸ್-ಜೇಮ್ಸ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್-Vol-II, ೬ನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೬೭.-Vol-5, ದ್ರಾವಿಡರು-೧೯೬೪.

೩) ರಿಫ್ಲೆಕ್ಷನ್ಸ್ ಆನ್‌ದಿ ತಂತ್ರಾಸ್ - ಸುಧಾಕರ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ - 1978

೪) ಶಕ್ತಿ ಐಕನೋಗ್ರಫಿ-ಡಿ.ಆರ್.ರಾಜೇಶ್ವರಿ.

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು : ಡಾ॥ ಎಂ. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ, ಡಾ॥ ಸೂ. ಕಾಮತ್ ಡಾ॥ ಎಚ್. ಎಸ್. ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಮತ್ತು ಮಿಥಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ.